

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, професора

Коляди Наталії Миколаївни

на дисертацію **Мартинюк Вікторії Валеріївни**

«Педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022) та інших документах як пріоритетні визначаються завдання формування національної ідентичності у студентської молоді, усвідомлення нею свого національно-патріотичного обов'язку на основі загальнолюдських і національних духовних цінностей, виховання любові до своєї Батьківщини, утвердження якостей громадянина-патріота України як ідеологічного чинника розвитку культурного і творчого потенціалу нашого народу.

На важливості та життєвій необхідності формування громадянської ідентичності та патріотизму у здобувачів освіти, зокрема шляхом посилення історико-культурного компоненту як обов'язкової складової розвитку вищої освіти у європейському і світовому контексті, акцентує увагу Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 21 червня 2022 р.).

Сучасна молодь – це покоління людей, які у своїй більшості підтримують процеси формування демократичної незалежної держави, відродження України; генерація, що вимагає більш конструктивних і динамічних еволюційних кроків щодо розвитку суспільства; покоління людей, які бажають вчитися, працювати, власними силами забезпечувати своє життя; врешті, генерація людей гарячих, радикально налаштованих, які не сприймають будь-яку фальш, нещирість, пусті обіцянки стосовно свого сьогодення і майбуття. Тому одне із основних завдань цілісної соціальної молодіжної політики полягає у створенні та забезпеченні реальних умов для всебічного розвитку кожної молодої людини, максимальному її залученні до політичного, соціально-економічного та духовного життя суспільства. Завдання педагогічної науки – актуалізація багатоаспектної проблеми формування національної ідентичності студентської молоді, і не лише на концептуальному рівні.

У контексті означеного не викликає заперечень актуальність наукової проблеми формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

Обґрунтовуючи актуальність обраної наукової проблеми автором визначено низку суперечностей між:

– суспільною потребою утвердження національної ідентичності студентської молоді та недостатнім використанням можливостей позааудиторної роботи у закладах вищої педагогічної освіти;

– необхідністю формування національної ідентичності студентської молоді та відсутністю науково обґрунтованих педагогічних умов забезпечення цього процесу у позааудиторній роботі;

– сучасними вимогами до удосконалення форм, методів і змісту формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі і традиційним підходом до їх використання у виховній роботі.

Важливо відзначити, що дисертація виконана відповідно до плану комплексної теми кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Формування ціннісних орієнтацій здобувачів освіти в Європейському освітньому просторі» (державний реєстраційний № 0121U100408). Тему дисертації затверджено Вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 10 від 22.04.2018 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

– розглянуто формування національної ідентичності студентської молоді як педагогічну проблему, розкрити сутність ключових понять досліджуваного феномену;

– визначено компоненти, критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі;

– розроблено та апробовано модель формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі;

– обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

Нові факти, одержані здобувачем. Дисертація В. В. Мартинюк є комплексним дослідженням, у якому вперше обґрунтовано педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі;

Авторкою уточнено сутність поняття «формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі»; удосконалено зміст та форми позааудиторної роботи як засоби формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

Подальшого розвитку набули положення про формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації В. В. Мартинюк та змісту публікацій дисертанта дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів.

Дисертанткою опрацьовано значний масив наукових джерел джерел (221 найменувань, 2 з яких іноземною мовою), на підставі розгляду яких сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною теоретико-методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота В. В. Мартинюк містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання.

Матеріали дослідження впроваджено в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 589/01 від 02.05.2022 р.), Університету Григорія Сковороди в Переяславі (довідка № 292 від 28.06.2022 р.), Педагогічного фахового коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 30 від 07.04.2022 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні діагностичного інструментарію для визначення сформованості національної ідентичності студентської молоді; програми студентського клубу «Від пізнання культури рідного краю до національної ідентичності майбутніх учителів»; інноваційних форм і методів формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

Сформульовані теоретичні та практичні положення можуть бути реалізовані у діяльності викладачів педагогічних та інших ЗВО. Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані для проведення виховної роботи зі студентами у позааудиторній роботі; укладання навчально-методичних посібників для науково-педагогічних працівників.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, аргументувала використання обраних методів дослідження.

У вступі автор переконливо обґрунтувала актуальність проблеми та науковий апарат дослідження; розкрила практичне значення одержаних результатів; надала інформацію щодо впровадження і апробації результатів дослідження.

У першому розділі – «Теоретичні основи формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти» – автором проаналізовано процес формування національної ідентичності студентської молоді як педагогічна проблема; розкрито нормативно-правове забезпечення формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти; охарактеризовано позааудиторну виховну роботу як засіб формування національної ідентичності студентської молоді; обґрунтовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження

Відзначаємо високий рівень обізнаності дисертантки з результатами наукових досліджень інших учених з порушеної в дисертації проблеми. Однак, аналіз досліджень науковців та педагогів, які вивчали педагогічну проблему формування національної ідентичності студентської молоді показав, що в українській педагогічно-філософській рефлексії проблема формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі обговорювалася, однак не одержала належного осмислення.

У результаті проведеного теоретичного аналізу ключових понять дослідження «ідентичність», «національна ідентичність», «національна ідентичність студентської молоді», «позааудиторна робота», формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі».

Зокрема, дисертанткою з'ясовано сутність поняття «формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі» як цілеспрямованого процесу введення студентської молоді у систему цінностей демократичного суспільства через включення до пізнавальної, ціннісно-орієнтованої, науково-дослідницької, соціально-комунікативної позааудиторної роботи.

У другому розділі – «Діагностика сформованості національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти» – визначено компоненти, критерії, показники та рівні сформованості національної ідентичності студентської молоді; розкрито методику та результати констатувального етапу дослідження.

Результати проведеного дисертанткою констатувального експерименту засвідчили, що у більшості студентів ЗВО стан сформованості національної ідентичності перебуває на середньому рівні.

Здійснений автором аналіз наукових досліджень у галузі вивчення основних компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі засвідчив недостатній рівень розв'язання означеної проблеми, що підтвердило потребу розроблення педагогічних умов для підвищення ефективності формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

У третьому розділі – «Емпіричне дослідження процесу формування національної ідентичності студентської молоді у закладах вищої педагогічної

освіти у позааудиторній роботі» – розкрито модель формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі; обґрунтовано педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді; проаналізовано формувальний етап дослідно-експериментальної роботи та його результати.

Отже, дисертаційна робота В. В. Мартинюк за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням, в якому вперше узагальнено теоретичні основи формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти; визначено, обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Практичне значення одержаних результатів полягає, зокрема, у розробленні програми студентського клубу «Від пізнання культури рідного краю до національної ідентичності майбутніх учителів»; інноваційних форм і методів формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі. Однак, на нашу думку, означені результати недостатньо презентовано у підрозділі 3.3 дисертації.

2. Потребують змістового підсилення додатки до дисертації. Зокрема, матеріали осередків позааудиторної роботи ЗВО, про які авторка згадує в основному змісті дисертації.

3. Наукові результати дослідження можуть стати цінним матеріалом для авторської монографії, навчального посібника.

Проте висловлені пропозиції та зауваження не впливають на позитивне враження від дисертації в цілому та не знижують її цінність.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових працях.

Відзначаємо відповідність чинним вимогам публікацій дисертантки, які не тотожні за змістом. Результати дослідження відображено у 9 публікаціях (7 одноосібних), із них 3 статті у наукових фахових виданнях України, 2 – зарубіжних наукових виданнях, 4 – апробаційного характеру.

На основі аналізу змісту публікацій В. В. Мартинюк можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації.

Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам, побудова логічна. Цифровий матеріал структуровано в таблицях та рисунках, що полегшує сприйняття змісту матеріалу, представленого в розділах.

Дотримано принципи академічної доброчесності. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело (звіт про перевірку Unicheck).

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Зміст дисертаційної роботи відповідає предметній області спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Педагогічні умови формування національної ідентичності студентської молоді в закладах вищої педагогічної освіти у позааудиторній роботі» є самостійною, завершеною науковою працею, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог щодо оформлення дисертації» (зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, зі змінами, Постановою КМ № 341 від 21.03.2022), а її авторка Мартинюк Вікторія Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент –
професор кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини,
доктор педагогічних наук, професор

Наталія КОЛЯДА

Ректор

Олександр БЕЗЛЮДНИЙ